

Gebiedsfonds Regionaal Landschap Zuidwest Drenthe

Quick scan en beknopte samenvatting clustergesprekken in concept

Gertjan Elzinga, 12 februari 2020

In de Stuurgroep Regionaal Landschap is de afgelopen periode gesproken over de mogelijkheid van een gebiedsfonds. In andere gebieden zijn daarmee inmiddels ervaringen opgedaan en wellicht is dit ook een mogelijk instrument voor het Regionaal Landschap Zuidwest Drenthe. Daarom is eind 2019 opdracht gegeven aan Elzinga & Oterdoom Procesmanagement om de mogelijkheden van een gebiedsfonds te verkennen en begin 2020 te komen met een advies.

De vraagstelling luidt: lever een helder verhaal waarvoor partijen in Zuidwest Drenthe een gebiedsfonds willen inzetten en daarbij ook de onderbouwde suggesties waar vulling van het fonds vandaan komt. Maak vervolgens een voorstel voor de opzet en onderbouwing gebiedsfonds, reglement en toezichthoudend orgaan.

Dit heeft relatie met nieuwe standaard voor Nationale Parken. Mede in dit kader kan de financiering van de Nationale parken zuidwest Drenthe efficiënter, meer samenhangend en effectiever.

Momenteel wordt op projectbasis gefinancierd en stellen het rijk en externe financiers mogelijk een aparte stichting of fonds als voorwaarde voor een bijdrage. Een gebiedsfonds zuidwest Drenthe zou hierin kunnen voorzien, versterkend op de al bestaande instrumenten. Zo is er een ondernemersfonds Westerveld en het gebiedsfonds moet daarop aanvullend zijn.

In het kader van deze verkenning is een quick scan naar andere gebieden uitgevoerd en zijn vijf clustergesprekken georganiseerd met betrokken organisaties bij het regionaal landschap Zuidwest Drenthe. Hiervan wordt in deze notitie concept verslag gedaan. Het eindadvies van Elzinga & Oterdoom Procesmanagement wordt gepresenteerd in de stuurgroepvergadering van 5 maart 2020. Dit is dan aanvullend qua informatie aan de voor u liggende notitie.

Quick scan fondsen andere regio's

Er zijn in Nederland nagenoeg geen voorbeelden van gebiedsfondsen bekend met substantiële inkomsten, afgezien van het Landschapsfonds Overijssel en een fonds NP Kennemerland. Hieronder volgt een niet limitatief overzicht. Er is veel literatuur over dit onderwerp, maar veelal gedateerd.

Gebiedsfonds	Opbrengst in euro's per jaar
Stichting Nationaal Park Alde Feanen;	€ 60.000,-
Gebiedsfonds Drentsche Aa;	€ 20.000,-
Landschapsfondsen Overijssel (Stichting GBDO)	€ 1.500.000,-
Parkeeropbrengsten Zuid-Kennemerland	€ 600.000,-
Sallandse Heuvelrug Support for Nature	€ 25.000,-
Streekfonds Biesbosch support actie	€ 80.000,-
Grenspark Kalmthoutse Heide	€ 1.500,-
<i>Regionaal Landschap ZWD</i>	<i>€ 50.000,-?</i>

Het landschapsfonds in Overijssel is voor grootste deel gevuld door provincie Overijssel, gemeenten en Tennet gelden. Het fonds in Nationaal Park Zuid-Kennemerland wordt gevuld door

parkeeropbrengsten. Alle andere fondsen (o.a. Alde Feanen, Drentsche Aa) hebben een bijdrage in orde grootte enkele tienduizenden euro's, wat niet substantieel is voor onderhoud natuur, landschap en recreatieve infrastructuur in de betreffende gebieden. Dergelijke fondsen worden gevuld door burgers en bedrijven uit het betreffende gebied. In de meeste gevallen, zoals ook in Nationaal Park de Alde Feanen is het creëren van draagvlak een belangrijk doel van een dergelijk fonds.

Samenvatting clustergesprekken

De huidige begroting van Regionaal Landschap is jaarlijks circa € 400.000,-, voornamelijk provinciale middelen. De verdeling van de middelen is circa 50% natuureducatie, 25% Openluchtrecreatie en 25% Landschap. In alle clustergesprekken is er redelijke overeenstemming over deze verdeling en daarmee ook het belang van het onderdeel natuureducatie. Aanvullend daarop is men het ook in alle gesprekken eens over de inzet van deze middelen in zowel de begrensde Nationale Parken als ook het tussen liggende gebied. In meerdere gesprekken zijn twijfels geuit over het nut en noodzaak van een gebiedsfonds Regionaal Landschap Zuidwest Drenthe. De twijfels variëren van overlap met bestaande fondsen en ledenwervingscampagnes tot effectiviteit van zo'n fonds op grotere afstand van de provincie. Er is wel bereidheid bij diverse partijen om ook financieel de krachten te bundelen, maar er is twijfel of dan ook een fonds of een zelfstandige stichting daarvoor het meest geëigende instrument is.

In Regionaal Landschap Zuidwest Drenthe is natuureducatie nog enigszins in de benen gebleven, maar zijn de investeringen in en het onderhoud van landschap en recreatieve infrastructuur de afgelopen 10 jaar onder druk komen te staan. Zowel binnen de Nationale Parken als in het tussengebied. Het gebied is groter geworden, de budgetten kleiner en daarmee de spoeling dunner. In het meest positieve scenario levert een fonds in het Regionaal Landschap Zuidwest Drenthe een jaarlijkse opbrengst op van € 50.000,- en naar alle verwachting pas na een forse inspanning voor werving onder burgers en bedrijven uit het gebied. Een inspanning die dan overigens voor een deel overlapt met de inspanningen van Natuurmonumenten, het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en de Maatschappij van Weldadigheid.

Dan blijft over de mogelijkheid tot aanvragen gelden van fondsen als NPL, Cultuurfondsen etcetera en daar heb je stichting of ANBI status voor nodig. Mogelijk levert dat echter concurrentie met partijen binnen Regionaal Landschap die een beroep op dezelfde bronnen doen. Navraag bij de koepel van Nationale Parken levert op dat voor het aanvragen van landelijke financieringsmiddelen uit het budget van Minister Schouten een fondsvorm of Stichtingsvorm ook niet noodzakelijk is. Tot slot kun je met fondsen de betrokkenheid van burgers en bedrijven bij je gebied bevorderen. Maar het is de vraag of een fonds daarvoor het meest efficiënte middel is.

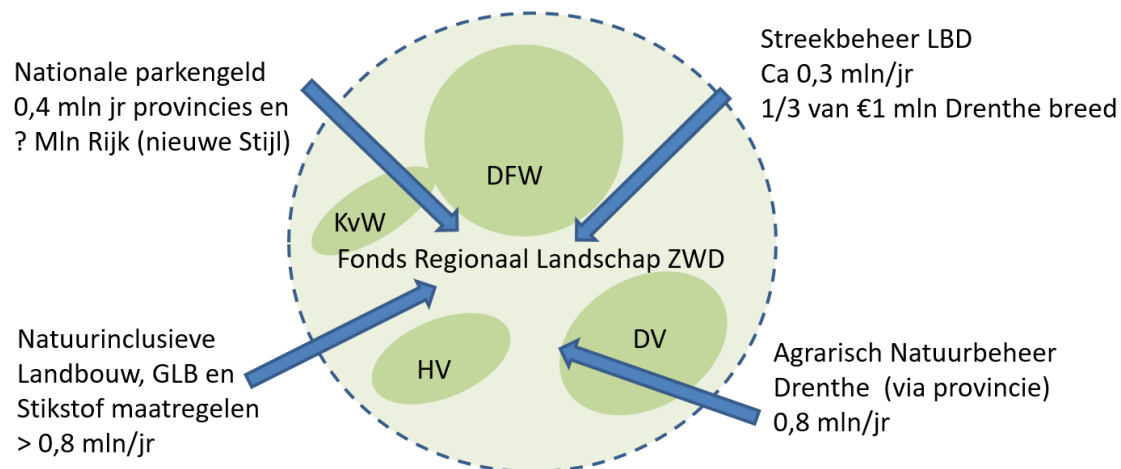
Resumé, er is betrekkelijk weinig draagvlak voor het instellen van een fonds en vooral behoefte aan het efficiënter en robuuster inzetten van overheidsmiddelen voor landschap en recreatieve infrastructuur. Hier doen zich ook kansen voor in het bundelen van al bestaande middelen van provincies en gemeenten, het inzetten van een groeiende groep vrijwilligers via Landschapsbeheer Drenthe en het leggen van koppelingen met nieuwe middelen van het Rijk (nationale parken, stikstof, natuurinclusieve landbouw etc).

Per clustergesprek zijn de belangrijkste opmerkingen in bullets hieronder weergegeven. Op 5 maart volgt een presentatie met een advies op basis van de quick scan en deze gesprekken.

Landschapsbeheer Drenthe, LTO en Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe

(Erik de Gruijter, Jan Bloemerts en Jan van Goor, 7 januari 2020)

- De bezuinigingen door Bleker hebben een fors gat geslagen in investeringen in landelijk gebied (ILG, ROL/RAL, Recreatie, Natuur);
- Het onderhoud van houtwallen, poelen, pingo's, singels, akkerranden, etc is sinds die tijd hard achteruit gegaan en leidt tot verlies van het typisch Drentse agrarisch cultuurlandschap, de beleving daarvan en de daarop aangewezen soorten.
- Drenthe loopt voorop met Streekbeheer: inmiddels 7.000 vrijwilligers en 100.000 uren inzet, maar het ontbreekt aan voldoende uitvoeringsgeld/landschapsfonds.
- Werkwijze is inmiddels met gemeentelijke jaarplannen streekbeheer waarin provincie op gemeentelijke bijdrage 50% cofinanciert. In 2018 2x 370.000 euro
- Vrijwilligers willen zagen en snoeien, maar niet organiseren en papieren invullen. Daarvoor is betaald organiserend vermogen LBD nodig;
- De Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit ligt in het verlengde en richt zich op het stimuleren van natuurinclusieve landbouw in Drenthe waarbij het agrarisch cultuurlandschap van kostenpost een opbrengstenpost wordt voor de agrariërs;
- Er moet wel behoorlijk wat achterstallig onderhoud worden weggewerkt;
- Positief over fonds voor NL ZWD, een fonds zou een vehikel kunnen zijn om krachten te bundelen van verschillende geldstromen in gebied
- Vooral interessant voor thema landschap i.c.m. Streekbeheer en de GLB gelden landbouw en energieprojecten gebiedscoöperatie;
- Voor draagvlak in de streek is het van belang het dicht bij boer en burger te organiseren, liefst op schaal van dorpen met omliggende buurtschappen;
- Er is veel afstand tussen beleving boer/burger en het systeem van de overheden, daar moet je iets voor organiseren waardoor het leuk en overzichtelijk blijft
- Bijvoorbeeld de kaart waar nu de middelen voor Agrarisch Natuurbeheer Drenthe naar toe gaat van provincie heeft witte vlek voor Zuidwest Drenthe.
- In 2022 komt nieuwe Gemeenschappelijk landbouw Beleid (GLB), gekoppeld aan natuurinclusieve landbouw en stikstofaanpak biedt dat mogelijk veel kansen voor Zuidwest Drenthe.
- Er zijn nog ruim 350 relatief grote boeren in Zuidwest Drenthe met vnl melkvee.
- Het gebieds fonds zou de middelen gericht op landschap en recreatie voor Zuidwest Drenthe kunnen bundelen (zie schema);



Gemeente Westerveld, Ooststellingwerf, De Wolden en Midden-Drenthe

wethouders Henk Doeven, Fimke Hijlkema, Gerrie Hempen en Jan Schipper, 8 januari 2020

- Experimenteren zelf per gemeente ook volop met Fondsen veelal gekoppeld aan ondernemersverenigingen/dorpsbelangen: initiatiefrijk De Wolden, Ondernemersfonds Westerveld, Ondernemersfonds Oosterwolde, Coöperatie Appelscha 3.0 etc.
- Met name het educatiedeel (50% van totaal daarvoor is terecht) rechtstreeks via provincie houden, dus niet via fonds of stichting
- Eerst beginnen met klein fonds voor projecten landschap en recreatie en dat vooral inzetten als verbinder en om met geld, geld te maken;
- Hou het laagdrempelig: zie voorbeeld A4tje Initiatiefrijk De Wolden
- Het tussengebied is nu vooral weiland en vooral op de randen tussen natuur- en landbouwgebieden zit het aantrekkelijke landschap;
- Reken je niet rijk met bijdragen bedrijven en burgers aan zo'n fonds;
- Werken met dorpscoördinatoren werkt prima en gemeente kan ook 1^e loket zijn voor boer en burger;
- Kijk ook naar voorbeelden elders: Overijssel, Markelo Lokaal etc.
- Boor met fonds vooral externe geldbronnen aan voor projecten landschap en recreatie
- Door ontwikkeling tussengebied voor recreatie en natuur ontlast je ook de natuurgebieden en brengt de economie dichterbij de dorpen.

Provincies en Waterschap

Catrien Scholten, John Haitsma en Jeroen Visser 14 januari 2020

- Vanuit Friesland (Alde Feanen) wel positieve ervaringen met gebiedsfonds, zij het niet zozeer financieel, maar vooral vanwege draagvlak op lange termijn. Alde Feanen heeft betaalde fondsenwerfer (no pay no cure basis)
- Vanuit Drenthe in Drentsche Aa gebied ervaring dat fonds ook betrokkenheid levert en financieel een mooie aanvulling is die juist ook kleinere projecten van en voor bewoners mogelijk maakt.
- Waterschap ziet koppelingmogelijkheden met landschap, recreatie en schouwpaden, maar of fonds daarvoor nodig is, is de vraag

Recreatieschap en Recron

Dick Dijkstra en Petra Ellens, 15 januari 2020

- Regionaal Landschap moet zich ook richten op de parken zelf, daar staat recreatieve infrastructuur fors onder druk
- Eens dat er in tussengebied voor recreatie en landschap meer kan, maar daarnaast blijft forse inspanning nodig binnen de begrenzing en daar is nu al te weinig geld voor
- Verrommeling binnen de Nationale Parken gaat nog door, fietspaden, ruiterspaden, wandelpaden raken achterop.
- Zien eigenlijk niet zoveel in een fonds. Komt mogelijk veel bestuurlijke drukte van en dubbelingen met lopende fondsen;
- Vergeet ook niet dat we als inwoners van Drenthe in meeste van de gevallen zelf de gebruikers zijn van recreatieve infrastructuur
- Het experiment met tijdelijke compensatie van het wegvallen middelen voor openluchtrecreatie voor TBO's is nu stopgezet. Is afgelopen periode 5 ton per jaar gedurende 3 jaar geïnvesteerd;
- Het opnieuw voortzetten van deze tijdelijke maatregel als gevolg van wegvallen rijksmiddelen heeft bij leden GR RSD weinig draagvlak
- Regionaal Landschap moet zich ook richten op de parken zelf, daar staat recreatieve infrastructuur fors onder druk;

Terreinbeheerders SBB HDL NM en MvW

Bert Hummelen, Sonja van der Meer, Marjet Korf en Minne Wiersma, 15 en 16 januari

- Er is een behoorlijk tekort op vergoedingen voor recreatiebeheer in terreinen TBO's;
- De bijdrage per hectare is gekelderd van 130 naar 30 euro per hectare en dat is met SNL herijking in 2018 weer iets opgehoogd, maar dan vooral i.v.m. toegenomen toezichtkosten.
- Grontmij heeft in verleden becijferd dat dit terugvaleffect voor heel Drenthe zo'n 1 mln op jaarbasis is, dus gezien areaal in Zuidwest Drenthe minstens elk jaar 3 ton tekort op onderhoudsbegroting.
- Een fonds moet niet een concurrent worden van wat de TBO's zelf doen
- Kan namelijk ook schijnparticipatie worden: meer entiteiten en weer meer overleg
- Dus aanvullend en dat zou dan meer een projectenfonds kunnen zijn dan een soort ledenwervingsfonds
- Er is behoorlijk veel twijfel over nut van een fonds, vooral als dat zich richt op bijdragen van burgers en bedrijven uit het gebied. Voor draagvlak misschien nuttig, maar financieel zet het geen zoden aan de dijk;
- En pas ook op met het verschuiven en verspreiden van geld. De afgelopen jaren is ikv Regionaal Landschap minder geld naar een groter gebied gegaan.
- Feitelijk gaat de discussie niet over het instrument fonds, maar het feit dat er na de "Bleker" periode voor landschap en recreatie substantieel te weinig geld is. Feitelijk zou daar de discussie over moeten gaan. Dat los je niet op met bijdragen van burgers en bedrijven in fondsen
- Daarbij zou een wenkend perspectief met investeringsprogramma kunnen helpen, samen de schouders eronder voor Drenthe of voor Regionaal Landschap ZWDrenthe

=====